

XIV PLENO DO CONSELLO DE COMUNIDADES GALEGAS

Da memoria da emigración á Galicia dixital

RELATORIO DE CULTURA E LINGUA

Galego

11 e 12 de novembro de 2026 · *Río de Janeiro (Brasil)*

ÍNDICE

1. Introducción.....	3
2. Cultura, o legado da emigración.....	3
3. A lingua galega no exterior: retos e oportunidades para as novas xeracións	5
4. Conclusións	9

DA MEMORIA DA EMIGRACIÓN Á GALICIA DIXITAL

1. INTRODUCCIÓN

Galicia é hoxe unha realidade que transcende amplamente os seus límites territoriais. Ao longo de xeracións, as comunidades galegas asentadas no exterior contribuíron, e aínda hoxe contribúen con grande éxito e xenerosidade, a proxectar a nosa identidade colectiva, mantendo vivos os vínculos coa terra de orixe e enriquecendo, ao mesmo tempo, as sociedades das que forman parte.

Neste contexto, a cultura e a lingua constitúen dous dos principais elementos de cohesión da Galicia exterior e dous instrumentos fundamentais para fortalecer os lazos entre as diferentes xeracións da diáspora e a Galicia actual. A súa capacidade para adaptarse aos cambios históricos, sociais e tecnolóxicos explica en boa medida a fortaleza e continuidade do feito diferencial galego no mundo.

O presente relatorio pretende ofrecer unha reflexión sobre o valor da herdanza cultural legada pola emigración e sobre os novos desafíos e oportunidades que se presentan para a promoción da lingua galega nun contexto global e dixital. Trátase, en definitiva, de analizar como a memoria, o coñecemento e a innovación poden contribuír a consolidar unha galegitude aberta, dinámica e capaz de afrontar con confianza os retos do futuro.

2. CULTURA, O LEGADO DA EMIGRACIÓN

A emigración constitúe unha das claves imprescindibles para interpretar a evolución histórica, social e cultural de Galicia. Aínda que os desprazamentos da poboación galega cara a outros territorios se remontan a épocas anteriores, foi desde mediados do século XIX e durante as primeiras décadas do XX cando adquiriron unha dimensión masiva e pasaron a condicionar de maneira decisiva a configuración da Galicia contemporánea.

Este movemento formou parte das grandes migracións europeas da época. Millóns de persoas abandonaron Europa na procura de novas oportunidades e Galicia converteuse nun dos territorios cunha maior intensidade emigratoria. Preto de dous millóns de galegos e galegas dirixíronse cara ao continente americano, especialmente á Arxentina, ao Uruguai e a Cuba. A partir da segunda metade do século XX, os destinos diversificáronse e adquiriron maior importancia países europeos como Suíza, Francia, Alemaña ou o Reino Unido.

Porén, a singularidade da emigración galega non reside unicamente na súa magnitude. Un dos seus trazos máis característicos foi a extraordinaria capacidade para organizarse e reproducir nos lugares de destino formas de convivencia, solidariedade e participación que procedían das parroquias, concellos e comarcas de orixe. A Galicia exterior non se limitou a conservar unha lembranza emocional da terra: creou institucións, espazos sociais e proxectos culturais capaces de manter viva unha identidade compartida.

O Arquivo da Emigración Galega ten documentadas máis de 1.750 sociedades promovidas pola emigración galega, arredor de 1.500 delas no continente americano e unhas 250 en Europa. Este volume asociativo non ten unha equivalencia sinxela noutras experiencias migratorias europeas e permite comprender a intensidade coa que as comunidades galegas procuraron preservar os seus vínculos colectivos.

A finais do século XIX comezaron a constituírse algunhas das grandes institucións da emigración. En 1871 fundouse a Sociedad de Beneficencia de Naturales de Galicia da Habana e, en 1879, creáronse os centros galegos da Habana, Montevideo e Bos Aires. A partir destes primeiros referentes, o modelo estendeuse a numerosos países e cidades, dando lugar a unha rede extraordinariamente diversa de centros, casas, sociedades, federacións e agrupacións locais.

Moitas destas organizacións xurdiron inicialmente para ofrecer protección mutua ás persoas emigrantes. Prestaban atención sanitaria, apoio económico, orientación laboral e axuda para a integración nas sociedades receptoras. Co paso do tempo, ampliaron as súas funcións e convertéronse tamén en espazos de formación, creación cultural, actividade recreativa e participación cívica.

Á beira das grandes entidades apareceron centos de sociedades de ámbito parroquial, municipal ou comarcal. A súa dimensión podía ser modesta, mais o impacto das súas actuacións foi moi relevante. Non só defendían os intereses das persoas asociadas nos países de residencia, senón que promovían iniciativas para mellorar as condicións de vida das comunidades de procedencia.

Grazas ás súas achegas construíronse en Galicia fontes, lavadoiros, camiños, pontes, cemiterios, centros sociais, sedes sindicais e edificios de uso comunitario. Tamén contribuíron ao financiamento do movemento agrarista, das organizacións de traballadores e de diversas iniciativas de renovación política e social. A súa intervención demostra que a emigración non permaneceu allea á evolución de Galicia, senón que participou activamente na transformación da terra desde a distancia.

Entre todas estas contribucións, as sociedades de instrución ocupan un lugar especialmente destacado. Estas organizacións promoveron a construción e o mantemento de máis de trescentas escolas, coñecidas popularmente como escolas de americanos. O Arquivo da Emigración Galega ten rexistrados 313 centros creados por estas sociedades, un patrimonio colectivo que evidencia o valor que a diáspora outorgaba á educación como ferramenta de progreso, igualdade e modernización.

Estas escolas non foron froito da iniciativa individual dalgún gran filántropo, senón do esforzo compartido de persoas que, en moitos casos, dispoñían de recursos limitados. Mediante cotas, campañas e achegas periódicas, a emigración contribuíu a levar o ensino a aldeas e parroquias que carecían de infraestruturas educativas axeitadas. Desta maneira, axudou a combater o analfabetismo e difundiu novos valores pedagóxicos e sociais.

As remesas económicas tiveron unha importancia indiscutible, mais a emigración enviou tamén outras achegas menos visibles e igualmente transformadoras. Trouxo novas ideas sobre a educación, a cooperación, a participación sindical, a cultura urbana e a organización democrática. Estas chamadas remesas invisibles contribuíron a ensanchar os horizontes da sociedade galega e a acelerar a súa modernización.

A propia construción simbólica de Galicia está profundamente vinculada á diáspora. O Himno Galego foi interpretado publicamente por primeira vez en 1907 no Centro Galego da Habana. Desde Cuba impulsouse tamén a creación da Real Academia Galega. A emigración colaborou no Panteón de Galegos Ilustres, na Biblioteca América da Universidade de Santiago, no Seminario de Estudos Galegos, na Residencia Universitaria compostelá e na adquisición da Casa de Rosalía de Castro, entre moitas outras iniciativas.

A isto engádese un intenso labor editorial e xornalístico. En Bos Aires, A Habana, Montevideo ou México publicáronse libros, revistas e xornais que non sempre podían ver a luz en Galicia. A emigración converteuse nun espazo no que se desenvolveron obras fundamentais da literatura, do pensamento político e das artes galegas.

Por todo iso, non sería posible explicar a Galicia contemporánea sen atender á contribución cultural da súa diáspora. O patrimonio que deixou comprende edificios, bibliotecas, arquivos, coleccións artísticas, publicacións, gravacións, fotografías e fondos documentais, pero tamén repertorios musicais, tradicións orais, memoria familiar, formas de sociabilidade e maneiras de entender a identidade galega.

3. A LINGUA GALEGA NO EXTERIOR: RETOS E OPORTUNIDADES PARA AS NOVAS XERACIÓNS

A lingua galega constitúe un dos elementos fundamentais da identidade colectiva de Galicia. Ao longo de máis de século e medio de emigración, foi tamén un dos principais vínculos de unión entre as comunidades asentadas no exterior e a terra de orixe. A través dela transmitíronse formas de entender o mundo, tradicións familiares, manifestacións culturais e unha memoria colectiva que permitiu manter viva a conciencia de pertenza a Galicia mesmo a miles de quilómetros de distancia.

As distintas xeracións de emigrantes conservaron o galego en moi diversos contextos. Nos fogares, nos centros galegos, nas sociedades comarcais, nas publicacións editadas pola colectividade e nas actividades culturais organizadas no exterior, a lingua actuou, e actúa, como vehículo de relación social e como sinal de identidade compartida.

Con todo, os procesos de integración das sucesivas xeracións nas sociedades de acollida provocaron tamén unha debilitación da transmisión interxeracional da lingua. Hoxe, moitas persoas descendentes de galegos e galegas conservan unha forte identificación emocional con Galicia, aínda que non sempre posúan competencias lingüísticas suficientes para utilizar o idioma con normalidade.

Esta realidade converte a promoción da lingua galega no exterior nun dos grandes retos estratégicos das políticas públicas de galeguidade.

A renovación do Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega 2026, no que se traballou máis dun ano e no que colaboraron máis de 130 especialistas e 140 entidades a través do traballo de 11 comisións, culminou con case 700 propostas de accións en materia de promoción da lingua galega.

Entre as súas posibilidades de aplicación á Galicia exterior destacan a ampliación do acceso á aprendizaxe do galego mediante recursos dixitais e formación en liña; o fortalecemento dos vínculos identitarios e culturais das novas xeracións; a creación de redes internacionais de galegofalantes e neofalantes; o recoñecemento das entidades galegas no exterior como espazos de uso e difusión da lingua.

Para as comunidades galegas no exterior, esta actualización ofrece unha oportunidade para adaptar as políticas lingüísticas aos retos actuais da emigración e da sociedade dixital global, reforzando a presenza do galego entre a diáspora e a súa descendencia.

En definitiva, a actualización do Plan Xeral pode contribuír a que o galego sexa unha lingua máis presente, viva e útil para a cidadanía galega residente no exterior, consolidando unha comunidade lingüística global unida por unha mesma lingua e cultura.

Os novos desafíos da transmisión lingüística

Ao contrario do que sucedía nas grandes correntes migratorias dos séculos XIX e XX, as novas xeracións da Galicia exterior viven nun contexto globalizado, altamente dixitalizado e caracterizado pola forte presenza das linguas internacionais nos ámbitos educativo, profesional e tecnolóxico. Neste escenario, a supervivencia e revitalización do galego non depende exclusivamente da transmisión familiar, senón tamén da capacidade para ofrecer espazos de aprendizaxe, socialización e comunicación adaptados ás necesidades actuais.

A combinación de formación e certificación en modalidade dixital contribúe así a internacionalizar o coñecemento da lingua galega e a facilitar que persoas nacionais e estranxeiras maiores de 16 anos, incluídas as vinculadas á Galicia exterior, poidan aprender e acreditar as súas competencias desde os seus países de residencia.

A posta en marcha en 2025 das probas CELGA en liña supón, pola súa banda, un novo paso na extensión territorial da acreditación oficial do coñecemento do galego. Para emigrantes e descendentes da emigración, permite que a competencia lingüística adquirida desde o exterior poida obter un recoñecemento formal con utilidade académica, profesional e administrativa, mediante un sistema recoñecido e adaptado ao Marco Europeo Común de Referencia para as Linguas.

Neste ámbito, os cursos CELGA en liña e as probas CELGA constitúen unha ferramenta de especial interese para as persoas que residen fóra de Galicia. Os cursos de teleformación facilitan o acceso á aprendizaxe sen limitacións xeográficas e ofrecen unha formación estruturada e tutorizada orientada á preparación das probas oficiais.

Os centros galegos, as federacións de entidades, os centros de estudos galegos e os lectorados universitarios continúan desempeñando un papel esencial neste labor. Porén, resulta cada vez

máis necesario complementar estes instrumentos tradicionais con novos recursos dixitais capaces de superar as limitacións derivadas da distancia xeográfica.

O obxectivo xa non consiste unicamente en conservar a lingua como un elemento simbólico da identidade colectiva, senón en facilitar o seu uso efectivo como lingua de comunicación, cultura, coñecemento e relación social.

Oportunidades para unha galegitude dixital

A transformación dixital ofrece unha oportunidade histórica para fortalecer a presenza da lingua galega entre as comunidades asentadas no exterior.

As plataformas de formación en liña, os recursos audiovisuais, os contidos culturais dixitais, os medios de comunicación accesibles a través de Internet e as redes sociais permiten hoxe un acceso permanente á realidade lingüística e cultural galega desde calquera parte do mundo.

Ao mesmo tempo, as ferramentas de tradución automática, síntese de voz, recoñecemento da fala e intelixencia artificial permiten superar barreiras que historicamente dificultaban a aprendizaxe e utilización das linguas minorizadas.

Neste contexto, Galicia está a realizar un importante esforzo institucional e investigador para garantir a presenza da súa lingua nas tecnoloxías máis avanzadas, condición imprescindible para asegurar os dereitos lingüísticos da cidadanía tamén no ámbito dixital.

Para a Galicia exterior, esta iniciativa pode contribuír a manter o vínculo coa lingua e coa cultura galegas, favorecer a creación de comunidades virtuais en galego e dar visibilidade a experiencias das persoas neofalantes en diferentes países. Deste xeito, a aprendizaxe e o uso do idioma poden converterse tamén en novas formas de participación na comunidade galega global.

Neste novo escenario cobra tamén especial relevancia o fenómeno dos neofalantes. O portal *neofalantes.gal*, impulsado pola Secretaría Xeral da Lingua e a Universidade de Santiago de Compostela, ofrece un espazo dixital para achegarse ao galego e visibilizar experiencias de persoas que incorporaron a lingua aínda que non fose o seu idioma inicial.

Para a emigración galega e a súa descendencia, Neofalantes.gal actúa como unha ponte coa lingua e a cultura galegas, facilitando a aprendizaxe e o uso do galego desde calquera lugar do mundo. Ademais, visibiliza experiencias de neofalantes e favorece a creación de comunidades virtuais que permiten conectar persoas con intereses comúns.

Ao mesmo tempo, o portal contribúe á difusión da actualidade lingüística, cultural e investigadora e á proxección internacional do galego, especialmente a través das conexións coa lusofonía e co ámbito empresarial. Deste xeito, reforza o sentimento de pertenza e crea unha comunidade internacional arredor da lingua galega.

O Proxecto Nós: a incorporación do galego á intelixencia artificial

Un dos exemplos máis relevantes deste proceso é o Proxecto Nós, impulsado pola Xunta de Galicia e a Universidade de Santiago de Compostela a través do Instituto da Lingua Galega e do CiTIUS.

O seu obxectivo principal consiste en dotar o galego dos recursos lingüísticos e tecnolóxicos necesarios para que poida empregarse con normalidade nas aplicacións baseadas en intelixencia artificial e tecnoloxías da linguaxe.

Ao longo do período 2022-2025 desenvóléronse importantes avances, entre os que destacan:

- O primeiro tradutor neuronal aberto galego-castelán-inglés desenvolvido en Galicia.
- Sistemas de síntese de voz capaces de xerar voces galegas naturais e de alta calidade.
- Ferramentas de recoñecemento automático da fala en galego.
- Modelos de linguaxe e recursos para o desenvolvemento de asistentes conversacionais e aplicacións de intelixencia artificial.
- Un importante incremento dos corpus lingüísticos dispoñibles para investigación e innovación tecnolóxica. As horas de voz para recoñecemento automático da fala pasaron de apenas 10 a máis de 3.200 horas durante o desenvolvemento do proxecto.

Especialmente significativa foi a mobilización social arredor da recollida de voces para a plataforma Common Voice, que situou o galego entre as linguas mellor representadas deste repositorio internacional grazas á participación de milleiros de persoas colaboradoras.

Os resultados acadados permiten que a lingua galega poida estar presente nos novos espazos dixitais nos que se desenvolverán boa parte das comunicacións, servizos e contidos do futuro. Trátase dun paso fundamental para garantir que a cidadanía galega poida exercer os seus dereitos lingüísticos tamén nun mundo crecente condicionado pola intelixencia artificial e polas tecnoloxías da linguaxe.

Unha oportunidade para a Galicia exterior

Os avances acadados no ámbito da intelixencia artificial e das tecnoloxías da linguaxe poden ter unha especial relevancia para as comunidades galegas asentadas fóra de Galicia.

A dispoñibilidade de ferramentas de tradución, asistentes conversacionais, síntese de voz ou plataformas de aprendizaxe baseadas en intelixencia artificial facilitará o acceso á lingua galega para persoas que carecen dun contacto frecuente con falantes nativos ou con contextos de inmersión lingüística.

Ao mesmo tempo, estas tecnoloxías permitirán crear novos recursos educativos e culturais destinados ás segundas, terceiras e sucesivas xeracións da emigración, favorecendo a transmisión da

lingua e o reforzo dos vínculos coa cultura galega.

A construción desta Galicia dixital global representa unha oportunidade para que a lingua continúe sendo un elemento de cohesión entre a Galicia territorial e a Galicia exterior, garantindo que a pertenza á comunidade cultural galega poida seguir expresándose tamén nas novas formas de comunicación e relación propias do século XXI.

4. CONCLUSIÓNS

A historia da emigración galega demostra que a cultura e a lingua constituíron dous dos principais elementos de cohesión das comunidades galegas asentadas no exterior. A través do labor desenvolvido por miles de emigrantes, sociedades de instrución, centros galegos e entidades asociativas foi posible preservar e transmitir unha identidade colectiva que segue formando parte esencial do patrimonio de Galicia.

Este legado non debe ser entendido unicamente como unha realidade histórica ou memorialística. Pola contra, representa unha ferramenta de enorme valor para construír novas formas de relación entre Galicia e a súa diáspora, adaptadas aos desafíos sociais, culturais e tecnolóxicos do século XXI.

A preservación da memoria da emigración, a posta en valor do patrimonio documental e cultural xerado polas colectividades galegas e o recoñecemento da contribución realizada pola diáspora ao desenvolvemento de Galicia continúan sendo obxectivos prioritarios das políticas públicas de galeguidade. Mais, ao mesmo tempo, resulta necesario avanzar cara a novos modelos de participación que permitan reforzar a vinculación das novas xeracións coa cultura e coa lingua galegas.

Neste contexto, a lingua debe ocupar un lugar central. O seu mantemento e promoción nas comunidades galegas do exterior constitúen un elemento estratéxico para garantir a continuidade dos vínculos entre a Galicia territorial e a Galicia exterior. As oportunidades que ofrecen as tecnoloxías da comunicación, a intelixencia artificial e os novos recursos dixitais permiten superar barreiras xeográficas e facilitar o acceso á lingua e á cultura galegas desde calquera lugar do mundo.

Por todo o anterior, Galicia debe seguir a traballar en impulsar as seguintes liñas de actuación prioritarias:

- Reforzar as iniciativas destinadas á conservación, catalogación, dixitalización e difusión do patrimonio documental e cultural existente nas comunidades galegas do exterior.
- Promover programas educativos e divulgativos que contribúan a un maior coñecemento da historia da emigración galega entre as novas xeracións.
- Potenciar o papel dos centros galegos como espazos de referencia para a difusión da cultura, da lingua e da realidade contemporánea de Galicia.

XIV PLENO DO CONSELLO DE COMUNIDADES GALEGAS

- Favorecer a creación de recursos dixitais e contidos culturais accesibles para as colectividades galegas residentes fóra de Galicia.
- Reforzar a oferta de formación lingüística en galego adaptada ás necesidades da diáspora e ás características das novas xeracións.
- Estender e consolidar os recursos dixitais de aprendizaxe e acreditación do galego, especialmente os cursos de teleformación e as probas CELGA en liña, para facilitar o acceso da Galicia exterior á formación e ao recoñecemento oficial das competencias lingüísticas.
- Fomentar a colaboración entre as administracións públicas, as universidades, os centros de estudos galegos e as entidades da colectividade para o desenvolvemento de proxectos innovadores de promoción lingüística e cultural.
- Aplicar á Galicia exterior as oportunidades derivadas da renovación do Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega, reforzando a cooperación coas entidades galegas, universidades e comunidades de falantes e neofalantes no exterior.
- Incorporar as ferramentas tecnolóxicas e os avances da intelixencia artificial ao servizo da difusión e aprendizaxe da lingua galega no exterior.
- Aproveitar iniciativas como o portal neofalantes.gal para favorecer novas comunidades de falantes e neofalantes e reforzar a dimensión internacional do galego.
- Reforzar a participación da mocidade galega do exterior en iniciativas que favorezan o coñecemento da lingua, da cultura e da realidade social de Galicia.

A Galicia do século XXI continúa a ser unha realidade global construída pola suma da Galicia territorial e da Galicia exterior. Conservar a memoria deste proceso, fortalecer a lingua como elemento de unión e aproveitar as oportunidades que ofrecen as novas tecnoloxías constitúen os grandes retos para garantir que a galeguidade siga sendo unha realidade viva, dinámica e transmitida ás futuras xeracións.

O traballo feito, tanto desde as Administracións públicas como por parte da propia colectividade galega no exterior de xeito desinteresado e unicamente movida polo seu amor pola terra, foi fundamental para manter o legado cultural e lingüístico vivo. O traballo que queda por facer segue a ser tan importante como o xa realizado.

O compromiso de todos os galegos e galegas, tanto da Galicia territorial coma do exterior, coa nosa cultura e a nosa lingua é, se cabe, cada día máis forte. Temos a vontade e temos as ferramentas. Trátase só de aproveitar os recursos que nos facilitan as novas tecnoloxías para preservar ese lazo que dá a volta ao mundo e nos fai sentir parte dunha mesma identidade.